

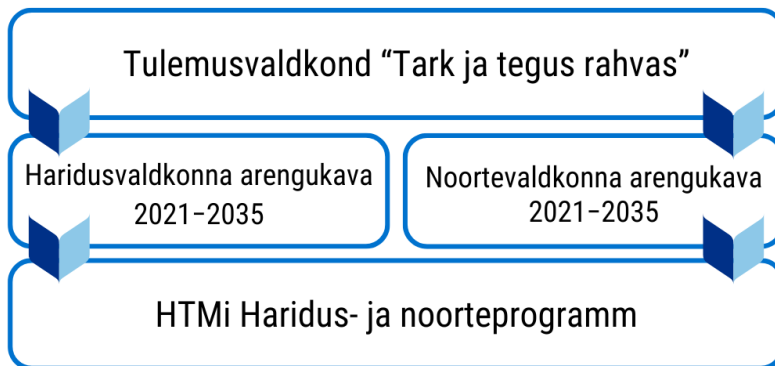
HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Haridus- ja Teadusministeeriumi tulemusvaldkonna „Tark ja tegus rahvas“ 2023. aasta tulemusaruanne

Tartu 2024

Sissejuhatus

Käesolev Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) aruanne annab 2023. aasta kohta ülevaate tulemusvaldkonna „**Tark ja tegus rahvas**” eesmärkide täitmisest, olulisematest saavutustest eesmärkide suunas liikumisel ning eelarve täitmisest. Lisaks on aruandes peatutud olulisematel valdkonna väljakutsetel. Aruandes on samuti välja toodud seosed riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035” eesmärkide saavutamiseks. Joonisel 1 on näha strateegiadokumendid, millest tulemusvaldkonna tegevus lähtub.

Joonis1. HTMi strateegiadokumendid

Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevuskeskkond 2023. aastal

2023. aasta märtsis toimusid Riigikogu korralised valimised ning ametisse astunud Eesti Reformierakonna, Eesti 200 ja Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna koalitsioonivalitsus seadis oma valitsemisajaks uued sihid. Suurimate uute reformidena lepidi kokku kohustusliku kooliea pikendamine, kutsekeskhariduse sisuline muutmine ja õpingute pikendamine neljale aastale, aga ka koolivõrgu reform koos väikekoolide toetamisega. Lisaks on ministri fookus tugevalt õpetajate palgatõusul ja pikaajalise haridusleppe läbirääkimistel. Jätkub eestikeelsele õppele üleminek ning alushariduse ja lapsehoiu koondamine ühtseks süsteemiks.

Pärast valimisi, kui oli selgunud riigieelarve seis ja majanduse väljavaated järgmistel aastatel, teravnes HTMi ja Eesti Õpetajate Liidu vaheline palgavaidlus – õpetajad olid valmis oma palganõudmiste kaitseks streigi välja kuulutama. Sellele järgnes töötülile lahenduste otsimine.

Majanduslangus ja elukalliduse tõus on raskendanud olukorda kogu haridussektoris – kärpe- või kokkuhoiukohti on pidanud otsima nii ministeerium, omavalitsused kui ka teised haridus- ja noortasutuste pidajad. Kokkuhoiu ja targa majandamisega samaaegselt tuleb silmas pidada ka rohereformi eesmärke. Lisaks tõusis 2023. aastal selgemalt päevakorda hariduskulutuste tõhususe ja tulemuslikkuse teema.

Endiselt on aktuaalne küsimus, milline on Eestile jõukohane koolivõrk, mis hariduse kättesaadavust halvendamata võimaldaks anda kvaliteetset haridust. Rekordmadalad sündivuse numbrid tõstsid teema taas tulipunkti ja osutasid vajadusele leida pikaajalisi lahendusi. Lahenduste leidmist raskendab üha teravam puudus kvalifitseeritud haridustöötajatest.

Tehnoloogilised muutused, eriti suurte keelemudelite lai levik ja kättesaadavus alates 2023. aasta esimesest poolest, on päevakorda toonud tehisintellektiga seotud teemad. Tehisaru mõjutab oluliselt õppimist ja õpetamist – tuleb leida võimalused, kuidas tehistaipu õppeprotsessi toetavalt kasutada. HTMi valitsemisala arengu teadlikumaks planeerimiseks kutsus minister kokku tehisintellekti töörühma.

Ukraina sõja mõju on Eesti haridus- ja noortevaldkonnas jätkuvalt tunda, kuigi rõhuasetused on mõnevõrra teisenenud. Kui eelmisel aastal pidi haridussüsteem kohanema suurte põgenike hulkadega ja leidma kiirelt lahendusi õpivõimaluste pakkumiseks, siis nüüdseks on fookus nihkunud Ukraina noorte kaasamisele, et nad ei jääks haridusest ja noorsootööst eemale. 2023. aastal sõja kaasnähuna haridusasutusele tehtud massilised pommiähvarused testisid asutuste kriisiplaanide toimivust. Endiselt on päevakorral sõjapõgenike keeleõppe küsimused.

1. Tulemusvaldkonna eesmärkide saavutamine

Mida tahame saavutada? Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut. Noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.

Tabel 1. Tulemusvaldkonna mõõdikute ülevaade

Tulemusvaldkonna mõõdikud	Tegelik					Sihttase		
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	Eesti 2035 Siht
Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24aastaste osakaal (%), kokku mehed naised Allikas: Eurostat	11,2 14,4 8,0	8,5 10,7 6,3	9,8 12,0 7,6	10,8 14,3 7,5	9,7 11,4 7,8	9,6 12,5 6,7	9,3 12,0 6,6	
Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25–64a) osakaal (%) Allikas: Statistikaamet	73	74,1	73,5	74,7	74,9	74,5	75	80
Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr, formaal- ja mitteformaalõppes (%) Allikas: Eurostat, Statistikaamet	20,2	17,1	18,4	21,1	23,2	19,4	19,4	25
Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr, informaalõppes(%)	Metoodika väljatöötamisel							
Aasta pärast lõpetamist nutika spetsialiseerumise kasvualadel rakendunute osakaal kõigist hõivatutest (%) ⁱ Allikas: Edukus tööturul	11,6	12,9	27,3 ¹	26,7	Andmed 2024 III kv	29	29	
Ennastjuhtiv õppija	Mõõtmist alustatakse 2023							
Tiip tasemel oskustega (PISA uuringus 5. ja 6. taseme saavutanud) õpilaste osakaal (%), funktsionaalne lugemisoskus matemaatiline kirjaoskus loodusteaduslik kirjaoskus Allikas: PISA	13,7 15,5 12,2	- - -	- - -	- - -	10,6 13,1 11,6	- - -	- - -	
Õpetajate keskmine töötasu, võrreldes Eesti keskmise töötasuga (%), lasteaiaõpetajad üldhariduskooli õpetajad kutseõppe õpetajad Allikas: Saldoandmik, EHIS, Statistikaamet	86 112 108	85 112 110	81 106 103	81 105 102	92 120 117	85 111 111	92 120 120	

¹ 2022. a muudeti nutika spetsialiseerumise kasvualade loetelu muutumise tõttu näitaja arvutamise metoodikat. 2021. aasta tase on mõõdetud juba uue metoodika järgi.

Tulemusvaldkonna mõõdikud	Tegelik					Sihttase		
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024	Eesti 2035 Siht
Noorte usaldus riigi vastu (%)	56 (2016)	-	-	57	-	-	-	

- **PISA tiptasemel oskustega õpilaste** osakaal langes kõigis kolmes mõõdetud valdkonnas, kõige suurem oli langus funktsionaalses lugemisoskuses. Vaatamata sellele kuuluvad Eesti õpilased PISA tulemuste poolest maailma tippriikide hulka ja siinsete õpilaste tulemused langesid teiste riikidega võrreldes suhteliselt vähem. Eestis oli lisaks positiivne, et eesti keelest erineva õppekeelega koolide õpilased parandasid keskmisi tulemusi lugemises ja loodusteadustes.
- **Madala haridustasemega mitteõppivate 18-24aastaste** inimeste osakaal on võrreldes 2022. aastaga kokkuvõttes vähenenud ja seda meeste vastava näitaja arvelt. Naiste puhul näitaja 2023. aastal veidi tõusis, samuti näitas halvenemise tendentsi põhikooli kolmandast kooliastmest väljalangenud tüdrukute näitaja.
- **Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute** osakaal on viimastel aastatel püsinud muutumatult 75% juures. See ei anna lootust, et 2035. aastaks on võimalik saavutada 80%-le seatud siht.
- **Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr** on aasta-aastalt jõudsalt kasvanud, jõudes 2023. aastaks juba 23,2% juurde. Sellise arengu valguses on 2035. aastaks seatud 25% siht teostatav.
- **Aasta pärast lõpetamist nutika spetsialiseerumise kasvualadel rakendunute osakaal kõigist hõivatutest on aastaga pisut vähenenud.** Vähenemine on toimunud meeslõpetajate arvelt, sest nutika spetsialiseerumise kasvualal rakendunute osakaal nende hulgas on vähenenud 29%-lt 27%-ni; naiste hulgas püsis näitaja varasemaga samal tasemel (26%). Kuigi osakaaluna on nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades rakendunud lõpetajate osakaal vähenenud, kasvas 2022. aastal absoluutarvudes neis valdkondades tööleasujate arv (+169 töötajat).
- **Üldhariduskoolide õpetajate keskmine töötasu** võrreldes Eesti keskmise töötasuga tõusis 2023. aastal 120%-ni. 2023. aastal tõsteti õpetajate palga alammäära 23,9%. Riigieelarvelisele palgafondile lisandus kohalike omavalitsuste panus 13,1 mln eurot ning septembrist rakendus Ida-Virumaa koolides eesti keeles õpetavate õpetajate 1,5-kordne tasu, mille toel saavutati 120% tase. Eesmärgi saavutamist mõjutas ka Eesti keskmise palga aastane muutus 11%, mis jäi õpetajate omale alla. Lasteaiaõpetajatel oli keskmise töötasu näitaja võrreldes Eesti keskmisega 92% ja kutseõppeasutuste õpetajatel 117%.

2023. aasta olulisimad edusammud

➤ **Valmis alushariduse ja lapsehoiu seaduse eelnõu.**

Eelnõuga suurendatakse alushariduse kättesaadavust, määratletakse selgemalt tugiteenuste osutamine ja hariduslike erivajadustega laste toetamine, sätestatakse eestikeelse õppe- ja kasvatustegevuse nõue, tõstetakse direktori ja lapsehoidja kvalifikatsiooninõudeid ning kehtestatakse kvalifikatsiooninõuded abiõpetajatele, lisaks täpsustakse rühmade moodustamise regulatsiooni.

➤ **Üldhariduses kiideti heaks riikliku õppekava muudatused.**

Põhikooli riikliku õppekava, gümnaasiumi riikliku õppekava ja põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava muudatused said valitsuses heakskiidu, sh kinnitati põhjalikult uuendatud ainevaldkonnakavad. Muudetud riikliku õppekava alusel muudavad koolid oma õppekavu, toetamaks nüüdisaegse õpikäsituse rakendamist. Riikliku õppekava juurde valmisid soovituslikud õppeprotsesside kirjeldused, mis toetavad õpetajaid nende töös.

➤ **Jätkati haridusasutuste toetamist eestikeelsele õppele üleminekul, uuendati ülemineku tegevuskava.**

Alates septembrist 2023 toetatakse Ida-Virumaal eestikeelsete haridustöötajate tööle asumist, makstes koolipidajatele palgatoetust. Ida-Virumaa haridusasutuste pidajatele algas väärtuspõhise hariduskultuuri kujundamise programm. Lisaks pakuti 2023. a keeleõppekursusi nelja linna haridustöötajatele. Koolidele pakutakse tuge asendusõpetajate palkamisel ja üliõpilastest abiõpetajate näol. Kooli- ja lasteaiapidajatel oli võimalik taotleda toetust eesti keele lisaõppeks, suurendatud mahus eestikeelse õppe läbiviimiseks ja uussisserändajate õppeks.

➤ **Õpetajate järelkasvu toetamine.**

Õpetajate töötasu alammäär kasvas 2023. aastal 1412 eurolt 1749 eurole. Lisaks suurendati Tallinna Ülikoolis ja Tartu Ülikoolis õpetajakoolituse ja kasvatusteaduste ning tugispetsialistide õppekavadel vastuvõttu. Õpetajakoolituse või tugispetsialistide koolituse õppekavadel täiskoormusega õppivatele üliõpilastele hakati maksuma stipendiumi 400 eurot kuus. Uuendati õpetaja kutse aasta programmi, mis alustava õpetaja tugiprogrammina toetab nüüdsest kõiki õpetajaametis uusi inimesi sõltumata kutse olemasolust.

➤ **Kutsehariduses alustati kutsehariduse reformi ettevalmistamist.**

Reformi eesmärk on muuta põhikoolilõpetajatele pakutav kutsekeskharidusõpe mitmekesisemaks, paindlikumaks ja õppekavad valdavalt nelja aasta pikkuseks, suurendades üldoskuste osa õppekavades. Kinnitati toetuse andmise tingimused „Inseneriakadeemia ja IT Akadeemia kutse-, üld- ja huvihariduses“, mille raames toetatakse inseneeria ja IKT valdkonna tasemeõpet kutsekoolides.

➤ **Kõrghariduses suurendati kõrgkoolidele tegevustoetust ja üliõpilaste vajaduspõhist õppetoetust.**

Kõrgharidusõppe läbiviimiseks suurendati tegevustoetust 15% võrra ning kahekordistati üliõpilaste vajaduspõhist õppetoetust, mis ulatub nüüd vastavalt perekonna sissetulekutele kuni 440 euronit kuus. Lisaks loodi haridus- ja teadusministeeriumi valitsemisalas olevatele rakenduskõrgkoolidele rahastusinstrument esmase ajakohase teadus- ja arendustegevuse toetamiseks.

➤ **Roheoskuste arendamine ja kliimaneutraalse majanduse toetamine.**

Eesti ettevõtete rohepöörde toetamiseks on kõrgkoolide, kutseõppeasutuste ning kutse- ja erialaliitude koostöös alustatud kõige olulisemate roheoskuste väljaselgitamise ja õpiväljundite sõnastamisega. 2023. a toimus õiglase ülemineku fondi teadus- ja haridusmeetmete ettevalmistamine ja käivitamine Ida-Virumaal koostöös kohalike partneritega. Meetmed aitavad toetada piirkonna kliimaneutraalsele majandusele üleminekut ja majanduskeskkonna mitmekesistumist.

➤ **Täiskasvanuhariduse riikliku koolitustellimuse fookusse võeti digioskuste arendamine.**

Uuendati riikliku täienduskoolituse tellimise korda.

➤ **Noortevaldkonna teenuste kvaliteedi arendamine.**

Valmis teenuste kvaliteedijuhtimist ja hindamist toetav digitaalne keskkond, mis võimaldab andmete põhjal luua hindajale eeltäidetud graafikuid ja tabeleid omavalitsuste noortevaldkonna kohta.

Olulisimad väljakutsed

➤ Eestikeelsele õppele üleminek.

Eestikeelsele õppele üleminek võimendab õpetajate järelkasvu probleeme, sest õpetajate keeleoskusnõuete lisamine kvalifikatsiooninõuetesse teravdab õpetajate puudujääki. Tegeleda tuleb ülemineku laiemate haridusmõjudega (nt mõju õppe tulemuslikkusele, rahulolule, erivajadusega õppijate toetamine, väljalangemise ennetus, edasiõppimine jne).

➤ Kvalifikatsioonile mittevastavate õpetajate osakaalu suurenemine.

Õpetajaskonna vananemise ja üldise õpetajate puuduse tingimustes on õppeasutused sunnitud palkama töötajaid, kellel puudub õpetajatööks nõutav pädevus. See ohustab hariduse kvaliteeti jm tulemuslikkuse näitajaid.

➤ Õpilaste vähenev rahulolu kooliga.

Rahulolu väheneb ja eriti suur on rahulolematuse 8. klassi õpilaste seas. Rahulolematuse üks põhjusi on koolides esinev sage kiusamine. Probleemi osaliseks väljenduseks võib olla ka 2023. aastal suurenenud tüdrukute väljalangevus kolmandas kooliastmes. Teema vajab lähemat analüüsi ning võimalikke uusi või suuremas mahus tugimeetmeid.

➤ Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine õppeasutustes.

Nüüdisaegne õpikäsituse rakendamine on seatud strateegiliseks eesmärgiks, kuid võetud meetmed pole andnud ootuspäraseid tulemusi. PISA uuringu (2022, 2018 ja varasemad) ning riigiüleste rahulolu ja koolikeskkonna küsitluse kohaselt on Eesti õppeasutustes olulisi vajakajäämisi õppijakeskse koolikultuuri loomisel ning õppija eripära ja vajadusi arvestaval õpetamisel.

➤ Tähelepanu vajab üliõpilaste toetus- ja laenusüsteem.

Toetus- ja laenusüsteem peab tagama ligipääsu kõrgharidusele ka madalama sotsiaalmajandusliku taustaga noortele ja vähendama vajadust õpingute ajal töötada.

➤ IT ja LTT õppesuuna lõpetajatega seotud tulemusnäitajate oodatust madalam tase.

Teist aastat järjest on vähenenud LTT erialade lõpetanute osakaal kõrghariduses, muret teeb ka IT suuna lõpetanute oodatust väiksem arv.

➤ Noortevaldkonna töötajaskonna kvalifikatsioon.

Välja on küll töötatud noorsootöötaja kutsestandard ja noorsootöötajatele pakutakse kõrghariduse tasemel õpet, kuid noorsootöös ja huvihariduses töötamiseks ei ole seatud kvalifikatsioonilävendit. Kvalifikatsiooninõude kehtestamine aitaks tagada teenuse kvaliteeti.

2. Haridus- ja noorteprogrammi eesmärkide saavutamine

Tabel 1. Haridus- ja noorteprogrammi ülevaade

Programmi nimi	Haridus- ja noorteprogramm (HNP) 2023–2026
Programmi eesmärk	Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut. Noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.
Strateegia „Eesti 2035“ siht (alasihi täpsusega)	Arukas inimene hindab teadmisi, hoiab ennast, teisi ja (elu)keskkonda ning suhtub toetavalt kõikidesse ühiskonnariühmadesse. Ta on teadmistehimuline, loov ja ettevõtlik, tahab õppida ning on valmis töö olemuse muutumiseks. Tegus inimene saab hästi hakkama ning on ühiskondlikult aktiivne ja vastutustundlik, panustades nii enda, pere- ja kogukonna kui ka riigi arengusse terve eluea jooksul.
Programmi periood	2023–2026
Peavastutaja (ministeerium)	Haridus- ja Teadusministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Haridus- ja Noorteamet, Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskus, SA Kutsekoda, Keeleamet

Meede 1. Õpivõimalused ja hariduse korraldus

Meetme eesmärk: õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel.

Tabel 3. Meetme mõõdikud ja nende täitmine

Mõõdik	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
3a kuni kooliealiste laste osakaal, kes on käinud koolieelses lasteasutuses (%)	91,1	91,6	91,2	91,6	88,2	92	92,5
Vähemalt keskharidusega 20–24a osakaal (%)	82,6	85,7	85,9	83,2	83,3	85,4	85,6
Kolmanda taseme haridusega 25–34a osakaal (%) [*] Allikas: Eesti tööjõu-uuring	42,8	43,1	43,2	43,9	43,5	43,5	43,6
Eestist väljaminevas lühiajalises õpirändes osalenud kutseõppe lõpetanute osakaal (%) Allikas: EHS				2,3	6,9		
Eestist väljaminevas lühiajalises õpirändes osalenud bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetanute osakaal (%) Allikas: EHS	8,0	8,3	8,0	6,7	7,3	9,0	9,3

^{*} Eesti 2035 mõõdik. Sihttase 2035: 45%. Põhjalikumad tegevusindikaatorite tabelid on lisas 1.

Mis on hästi?

- Riigigümnaasiumide rajamine on läinud oodatud tempos – 2023. aasta lõpuks oli riigigümnaasiume kokku 25.
- Paranemise märke näitas ka keskkhariduse omandanute näitaja – 82% õpilasi jõudis neli aastat peale põhikooli lõpetamist keskkhariduse diplomini.
- Mittestatsionaarses üldharidusõppes on õppetööst väljalangevuse määr selgelt vähenenud – 2023. aastal oli väljakukkujaid 26% varasema 32% asemel. Mittestatsionaarses üldharidusõppes või kutsekeskkhariduses õppijate osakaal keskkharidusest 19-64aastaste hulgas on ka aastaga pisut kasvanud, jõudes 4,7%ni.
- Kutseõppes esimesel õppeaastal väljalangemise määr vähenes märkimisväärselt 10,7%-lt 8,6%-le.
- Kolmanda taseme haridusega 25-34a inimeste osakaal püsib viimastel aastatel ühtlasel tasemel 43% juures, täites seatud eesmärgi.
- Kõrgharidusõppes esimesel astmel esimesel õppeaastal väljalangemine näitab pikaajalise vähenemise märke – 2023. aastal langes see 13%ni (vrl 17% 2019. a).
- Eelmise aastaga võrreldes on kasvanud lühiajalises õpirändes osalenud õppijate arv. Eriti jõudsalt on suurenenud näitaja kutseõppe lõpetanute seas, kelle puhul on kasv olnud lausa kolmekordne võrreldes 2022.a aastaga.

Mis vajab tähelepanu?

- Kolmeaastaste kuni kooliealiste laste osakaal, kes on käinud koolieelses lasteasutuses, on langenud alla 90%, jäädes selgelt maha seatud 92% eesmärgist. Kõige suurem osalemise langus on toimunud 6aastaste laste seas – põhjused, miks selline muutus on toimunud, vajavad täpsemat väljaselgitamist.
- Kui põhikooli kolmandast kooliastmest väljalangejate osakaal jäi kokkuvõttes eelmise aastaga võrreldes muutumatuks, siis tüdrukute osas on märgata väljalangevuse suurenemist. Samuti suurenes gümnaasiumist väljalangemine esimesel õppeaastal.
- Vähemalt keskkharidusega 20-24a inimeste osakaal on püsinud võrreldes eelmise aastaga sisuliselt muutumatu ja ei ole liikunud seatud eesmärgile lähemale.
- 25-64aastaste madala haridustasemega täiskasvanute elukestvas õppes osaluse määr on aastaga pisut langenud ja ei täida seatud sihti.

- Doktorikraadini jõudnuid on loodetust vähem – kui 2022. aastal jõudis kraadini 250 õppijat, siis 2023. aastal oli neid 237. Seatud sihist – 300 – ollakse jätkuvalt kaugel maas.
- Eestis õppivate välisüliõpilaste osakaal on kiiresti langenud. Ühelt poolt on see mõjutatud Ukraina sõjast (Venemaa päritolu isikud ei saa siin kõrgkooli astuda, Euroopa kodanikud ei julge sõjakoldele lähedale õppima tulla), teiselt poolt aga muutunud viisapoliitikast – vähem antakse õppimiseks elamislubasid kolmandate riikide kodanikele.

2023. aasta kõige olulisemad arengud

➤ Ligipääs ja õppimisvõimaluste arendamine

Alushariduses valmis **alushariduse ja lapsehoiu seaduse eelnõu**, millega suurendatakse alushariduse kättesaadavust, määratletakse selgemalt tugiteenuste osutamine ja hariduslike erivajaduste lapse toetamine, sätestatakse eestikeelse õppe- ja kasvatustegevuse nõue, tõstetakse direktori ja lapsehoidja kvalifikatsiooninõudeid ja kehtestatakse kvalifikatsiooninõuded abiõpetajatele ning täpsustakse rühmade moodustamise regulatsiooni.

Üliõpilaste vajaduspõhiseid õppetoetusi tõsteti alates 2023/24. õppeaastast kaks korda, kuni 440 euronni kuus. Vajaduspõhise õppetoetuse määrad olid püsinud muutumatuna alates 2014. aastast. Vajaduspõhise õppetoetuse saamine ja toetuse suurus sõltub üliõpilase keskmisest kuusissetulekust pereliikme kohta.

2023. aastal **kasvas riigi poolt eraldatav kõrghariduse tegevustoetus** 15%, 175 miljonilt eurolt 201,5 miljoni euronni. Tegevustoetuse kasv võimaldas eeskätt vähendada õppejõudude palkade mahajäämust võrreldes üldhariduskoolide õpetajate palgakasvuga.

➤ Haridusvõrk

2023. a alustas tööd **viis uut riigigümnaasiumi**: Mustamäe Riigigümnaasium, Pelgulinna Riigigümnaasiumis, Tõnismäe Riigigümnaasium, Narva Gümnaasium, Narva Eesti Gümnaasium. Valmis ka Rae riigigümnaasiumi õppehoone, kuid õppetöö algab seal 1. septembril 2024. a.

Põhikoolide õppehoonetest valmisid Narva Eesti Põhikooli, Hariduse Kooli, Tartu Kroonuaia (Pärli) Kooli ja Võru Järve koolide õppehooned. Kohtla-Järve Kesklinna kooli õppehoone avamine lükkus 2024.a jaanuari.

Riigi pidamisele tulid Sillamäe Gümnaasium, Sillamäe Eesti Põhikool, Kiviõli 1. Keskkool, Kiviõli Vene Kool ja Lüganuse Kool.

Meede 2. Õpetajate järelkasv ja areng, õpikäsitus ja -keskkonnad

Meetme eesmärk: Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe.

Tabel 4. Meetme mõõdikud ja nende täitmine

Mõõdik	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
PISA uuringus alla kolmanda taseme ⁱⁱ saavutanud õpilaste osakaal (%), funktsionaalne lugemisoskus Allikas: PISA	32,3	-	-	-	36,2	-	-
PISA uuringus alla kolmanda taseme saavutanud õpilaste osakaal (%), matemaatiline kirjaoskus Allikas: PISA	31,0	-	-	-	38,2	-	-
PISA uuringus alla kolmanda taseme saavutanud õpilaste osakaal (%), loodusteaduslik kirjaoskus Allikas: PISA	30,2	-	-	-	32,0	-	-
Baastasemest kõrgema taseme digioskustega 16-24a osakaal (DESI) (%) Allikas: The Digital Economy and Society Index (DESI)	-	-	47,5	-		Täpsustamisel	
Õppeprotsessis osalejate subjektiivne rahulolu: kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (%), 8. klass Allikas: Rahulolu-uuring	24,5	24,4	24,6	23	20,1	25	25
Õppeprotsessis osalejate subjektiivne rahulolu: kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (%), 11. klass Allikas: Rahulolu-uuring	33,6	35,4	39,6	33,4	30,1	40	40
Õppeprotsessis osalejate subjektiivne rahulolu: kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (%), kutsekeskharidus Allikas: Rahulolu-uuring	52,4	-	54,8	52,7	45	55	55
Õppeprotsessis osalejate subjektiivne rahulolu: tööga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpetajate osakaal ⁱⁱⁱ (%) Allikas: Rahulolu-uuring	-	-	84,2	-		85	85
Eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksamil vähemalt B1-taseme saavutanute osakaal (%) Allikas: EHIS, EIS	67,8	-	57,9	55,6	52,3	66	68

Eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksamil vähemalt B2-taseme saavutanute osakaal (%) Allikas: EHIS, EIS	uus mõõdik, metoodika töötatakse välja						
Õpetaja kutsekindlus: õpetajakoolituse lõpetanute osakaal, kes on pärast lõpetamist õpetajana töötanud viiel järjestikusel aastal (%) Allikas: EHIS	57	51	55	62	56	hoida taset	56
Õpetaja kutsekindlus: esmakordselt õpetajana alustanute osakaal, kes on pärast ametisse asumist õpetajana töötanud viiel järjestikusel aastal (%) Allikas: EHIS	46	50	51	50	52	hoida taset	52

Põhjalikumad tegevusindikaatorite tabelid on lisas 1.

Mis on hästi?

- Õpetajakoolituse kutsekindluse mõlema indikaatori 2023. a näitajad on saavutanud 2024. aastaks seatud sihi: eelmise aastaga võrreldes suurenes esmakordselt õpetajana alustanute osakaal, kes on pärast ametisse asumist õpetajana töötanud viiel järjestikusel aastal (siiski oli märgatav kukkumine nende seas, kes on pärast lõpetamist töötanud viiel järjestikusel aastal). Õpetajakutse populaarsusele viitab ka asjaolu, et 2023. aastal suurendati õpetajakoolituse üliõpilaste vastuvõttu märgatavalt (vastu võeti 1518 õppijat varasema 1173 asemel), kuid konkurents kohtadele ei vähenenud. Kõige kõrgemad on sisseastumiskonkursid alushariduse pedagoogi erialal ja klassiõpetaja õppesse.
- Kaasava hariduse näitajad paranevad järk-järgult, pidevalt on kasvanud tavaklassi ja tavakooli kaasatud tõhustatud ja erituge saavate õpilaste osakaal. 2023. aastal õppis tavakoolis juba 72,8% tuge vajavatest õpilastest; tavaklassi kaasatuse osakaal tõusis 38%ni.
- Eesti keelest erineva õppekeelega koolide õpilaste tiptasemel PISA tulemused on viie aasta taguse ajaga paranenud loodusteadustes ja lugemises, eriti märgatavalt on edenenud muukeelsete õpilaste tulemused lugemises.

Mis vajab tähelepanu?

- Õpilaste rahulolu kooliga on langenud nii 8. ja 11. klassis kui ka kutsekeskhariduse tasemel. Silmatorkavalt suur on rahulolematuse 8. klasside õpilaste seas – vaid iga viies õpilane kinnitas, et tunneb end koolis hästi. Tüdrukud on poistest rahuolematumad ja madalamad on ka nende õpilaste rahulolunäitajad, kelle pere rahalised võimalused on piiratud. Õpilaste rahulolu languse tagamaad vajavad selgelt põhjalikumalt analüüsi. Mõõdikud osutavad, et oma osa mängib rahulolus vähenenud turvatunne, sest koolikiusamise näitaja on samuti halvenenud. Vähenenud on nende õpilaste osakaal, keda ei ole viimase nädala jooksul korduvalt kiusatud. 40% neljanda klassi õpilastest on öelnud, et neid on viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud. Vanemates klassides ja kutseõppes kogetakse vähem kiusamist, kuid ka seal on kiusamise kogemine sagedasem. Rahulolus mängib olulist rolli ka õpilaste

hinnang kooli liikumisvõimalustele – selles näitajas ei ole viimastel aastatel olulist edasiminekut toimunud.

- Üldhariduse ja alushariduse õpetajate hulgas langeb kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal (2023/24. õppeaastal vastavalt 79% ja 85%). Meie õpetajaskond vananeb – viimase viie aastaga on 60aastaste ja vanemate õpetajate osakaal tõusnud juba 24%le, noorte osakaal aga ei näita kasvu märke. Tähelepanuväärne on, et alustavate õpetajate seas on kvalifikatsiooninõuetele vastavate töötajate osakaal madalam kui ametist lahkujate seas, mis omakorda võimendab kvaliteediprobleeme.
- Õpetajate puuduse leevendamiseks annavad lootust õpetajakoolituse õppekohtade konkursid. Kuigi üldine pilt suurenenud vastuvõtu valguses on positiivne, valmistavad muret aineõpetajate koolituse õppekavad, kuhu on juba pikemat aega vähe soovijaid.
- Eesti keele kui teise keele õpitulemused on jätkuvalt halvad, jäädes seatud eesmärkidest selgelt maha. Eriti halb on olukord gümnaasiumi lõpuks B2-keeletaseme saavutanute osas – viimasel neljal aastal on vajaliku keeletaseme omandanute osakaal järjest vähenenud.

2023. a olulisimad arengud

➤ Õpetajad ja koolijuhid

Õpetajate töötasu **alammäär kasvas 2023. aastal 1412 eurolt 1749 eurole**. Lisaks töötasu alammäärale eraldab riik koolipidajatele õpetajate tööjõukuludeks 17% ulatuses täiendavaid vahendeid (nn diferentseerimiskomponent), mis võimaldab koolijuhtidel õpetajate töö- ja palgakorraldust paindlikumalt reguleerida. Lasteaiaõpetaja töötasu alammäär oli 2023. aastal kohalike omavalitsuste otsusel vähemalt 90% üldhariduskooli õpetaja töötasu alammäärast, kui õpetaja vastab keelenõuetele, ning 100%, kui tal lisaks on magistrikraad või sellega võrdsustatud kvalifikatsioon. Lasteaiaõpetaja töötasu toetuseks eraldati kohaliku omavalitsuse üksustele 15 miljonit eurot riigieelarvelist toetust.

Koolis tööd alustanud õpetajate toetamiseks loodud kutseasta programm on läbinud uuenduse – alates 1. septembrist 2024 pakuvad Tartu Ülikool ja Tallinna Ülikool **alustava õpetaja tugiprogrammi**. Kuna koolides töötab õpetajaid, kes pole õpetaja kutset omandanud, kuid vajavad oma töös samuti tuge, laiendati programmi sihtrühma kõigile alustavatele õpetajatele. Tartu Ülikool pakub programmi ka alustavatele tugispetsialistidele. Programmis osaleja saab tuge kooliellu ja ametisse sisseelamisel, samuti asjatundlikku nõu edasisteks õpinguteks ja kutse taotlemiseks. Programmi sisu ja vormi aja- ja eesmärgikohasena hoidmiseks tegutseb alates 2023. aasta algusest nõukoda, kuhu kuuluvad valdkonna eksperdid Tallinna ja Tartu ülikoolist ning Haridus- ja Teadusministeeriumist.

2023. aastal, mil lõppesid kahe Euroopa Liidu struktuuritoetusest õpetajate ja juhtide professionaalse arengu ning nüüdisaegse õpikäsituse rakendamise toetamisele suunatud meetme tegevused, tehti kokkuvõtteid toetuste andmise tulemustest. Tulemused näitasid, et **täiendusõppes** (kestvusega üle 30 tunni) **osales üle ootuste rohkem õpetajaid**. Kokku osales 39 409 õpetajat ja 5456 haridusasutuse juhti. Mõttekoja Praxis poolt läbiviidud meetmete tulemuslikkuse ja mõju hindamine näitas samuti, et eesmärkide raames planeeritud

tegevused on valdavalt olnud tulemuslikud. Siiski osutas hindamine, et kasutusel olevad näitajad ei võimalda programmi sisulist tulemuslikust väga hästi hinnata ja need tuleks uuel perioodil üle vaadata. Hindamine osutas, et nüüdisaegne õpikäsitus ei ole Eestis veel laialdaselt rakendunud, kuid liikumine selles suunas on tuvastatav. Nüüdisaegse õpikäsituse rakendumise näitaja ja õpetajate täienduskoolitustel käimise aktiivsuse vaheline seos ei leidnud kvantitatiivset tõendust, kuid nii koolituste läbiviijad kui ka nendes osalejad hindavad neid valdavalt (pigem) tulemuslikuks. Hindamise tulemusi võetakse arvesse uue ESF+ meetme „Haridus- ja noortevaldkonna täiendusõpe ning järelkasv“ planeerimisel.

Selleks et õpetajate ja noortevaldkonna töötajate enesetäiendamise võimalused oleksid kvaliteetsed ja kättesaadavad, töötas Haridus- ja Teadusministeerium 2023. aastal koostöös partneritega välja **haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe kontseptsiooni**. Kõikide õppetasemete ja -liikide sidusus ja paindlikkus on muutunud üha olulisemaks, seetõttu on haridus- ja noortevaldkonda kontseptsioonis käsitletud koos. Arvestades lõppenud meetmete hindamise tulemusi, määratleb kontseptsioon täiendusõppe üldised põhimõtted: korralduses on mitu osalist (üksikisik, asutus, asutuse pidaja, riik ja ülikoolid) ning igal osalisel on oma ülesanded ja vastutus, riiklikult rahastatud täiendusõpe põhineb täiskasvanute koolitamise seadusel, kutsestandarditel ja uuringutel, toetab valdkonna ametites vajalike oskuste ja teadmiste arendamist ning haridus- ja noortevaldkonna asutuste arengut. Oluline täiendus võrreldes eelmise kontseptsiooniga on täiendusõppe osaliste ülesannete ja vastutuse sõnastamine.

2023. aasta sügisel tõusis päevakorda **õpetaja karjäärimudeli** teema – oktoobris moodustati õpetaja karjäärimudeli loomise töögrupp, kuhu kuuluvad õpetajate, pidajate, juhtide, mittetulundusühingute ja ministeeriumi esindajad. 2024. aastal jätkub ekspertgrupi töö haridusleppe raames. Töörühma ülesandeks on haridusleppe läbirääkimiste jaoks ette valmistada õpetaja karjäärimudeli visioon.

Haridus- ja Teadusministeerium alustas 2023. aastal koostöös Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli ja Eesti Koolijuhtide Ühendusega **koolijuhtide kompetentsi- ja karjäärimudeli rakendusplaani väljatöötamist**. Soodustamaks haridusuuenduste levikut ja rakendamist ning vaimset ja füüsilist tervist ning heaolu toetava turvalise õppekeskkonna loomist, valmib 2024. aasta lõpuks koolijuhtide hindamise süsteem.

2023. aasta lõpus esitas Haridus- ja Teadusministeerium Kutsekojale taotluse **abiõpetaja kutsestandardi** loomiseks, et ühtlustada abiõpetaja tööülesanded ning kirjeldada abiõpetaja kui pedagoogilise töötaja töö olemus. Kutsekoja kutsenõukogu otsustas abiõpetaja kutsestandardi loomise ja õpetaja kutsestandardite uuendamise protsessi ühendada. Kutsekomisjon alustab tööd 2024. aastal ja uued kutsestandardid hakkavad kehtima 2025. aastal.

Tartu Ülikooliga ja Tallinna Ülikooliga sõlmiti rahastuskokkulepped **vastuvõtu suurendamiseks õpetajakoolituse ja kasvatusstaduste ning tugispetsialistide** õppekavadel. Prioriteetideks on vastuvõtu suurendamine eesti keele õpetaja (sh eesti keel teise keelena), loodus- ja täppisteaduste õpetaja (sh matemaatika) ning klassiõpetaja erialadel. 2023/24. õa vastuvõtuks suurendati õppekohtade arvu Tartu Ülikoolis 287 ja Tallinna Ülikoolis 155 võrra. 2024/25. õa vastuvõtuks on kokku lepitud suurendada õppekohtade arvu Tartu Ülikoolis 270 ja Tallinna Ülikoolis 175 võrra võrreldes 2021/22. õa vastuvõetuga. Alates 2023/24. õa õpetajakoolituse või tugispetsialistide koolituse õppekavadel õppima asunud üliõpilastele makstakse täiskoormusega õppimise korral **stipendiumi** 400 eurot kuus. Stipendiumi saavate üliõpilaste

osakaal on õppekavati erinev, lähtutud on valdkonna prioriteetsusest ja senistest sisseastumiskonkurssidest. Loodus- ja täppisteaduste ning keeleõpetajaid ettevalmistavatel õppekavadel, kus õpetajate puudus on kõige teravam, hakkavad stipendiumi saada 80% üliõpilastest.

➤ Eestikeelsele õppele üleminek

11. detsembril 2023 kinnitati **täiendatud eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava** 2022–2030. Olulisimad täiendused oli järgmised:

- Eesti keelest erineva emakeelega õpilaste õppekvaliteedi seiramiseks luuakse eesti keele kui teise keele, loodusõpetuse, matemaatika ja vene keele kui emakeele taseme hindamise vahendid ning erivajadustega laste ja õpilaste eestikeelsele õppele ülemineku õppetöö toetamiseks töötatakse välja juhendmaterjal;
- Tartu Ülikooli eetikakeskuse Ida-Virumaa haridusasutuste pidajatele ja lasteasutustele suunatud programm „Väärtuspõhise hariduskultuuri kujundamine Ida-Virumaa kohalikes omavalitsustes eestikeelsele haridusele ülemineku toetamiseks“ perioodil 2023–2024;
- Ülemineku toetamiseks saavad koolid vajaduse korral taotleda asendusõpetajat MTÜ Asendusõpetajate programmist ning Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli üliõpilased pakuvad tuge abiõpetajana.

Alates septembrist 2023 toetab HTM Ida-Virumaal eestikeelsete haridustöötajate tööle asumist, makstes **koolipidajatele palgatoetust**. Kokku said meetmest toetust 1151 haridustöötajat, lisaks ca 150 direktorit ja õppejuhti. Meetme kavandatud maksumus ühes kalendriaastas on ca 15 mln eurot. 2023.a maksumus oli 4,2 mln.

Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli haridusteadlased koostöös alushariduse õpetajatega koostasid **100 tehnoloogiaga rikastatud õppemängu lasteaedadele eesti keelest erineva kodukeelega õpilaste eesti keele õppeks**. Loodud digiõppevara võimaldab lisaks eesti keelele omandada teadmisi eesti kultuuri kohta, lõimides erinevaid koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas kehtestatud üldoskuste ja õppe-kasvatuse valdkondi. Projektis osales 20 pilootlasteaeda, kus õpetajad õppematerjale katsetasid. Mängud on kättesaadavad E-koolikotis.

HTMi ja Integratsiooni Sihtasutuse koostöös pakuti 2023. a **keeleõppekursusi nelja linna haridustöötajatele**. B1-, B2- ja C1-taseme keeleõppekursustel Narvas, Sillamäel, Kohtla-Järvel ja Tallinnas osales kokku 297 inimest. Haridustöötajate keeleõpet pakub 2024. aastast alates edasi Eesti Keele Instituut.

Koostöös Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskusega algatati **kutsehariduses erivajadusega õppijate lõimitud aine- ja keeleõppe arendamise projekt**, mille eesmärk on toetada õppijat eestikeelses keskkonnas õppimises, saades vajalikud teadmised ja praktilised oskused tööks ja iseseisvaks eluks. Projekti tegevuse raames avati õppekursus eesti keelest erineva emakeelega õppijale, et piloteerida väljatöötatud keelemudelit ja õppekava. Lisaks loodi toetav keeleõppe keskkond, mis arvestaks ühtaegu õppijate füüsilise, vaimse ja sotsiaalse toe vajadusega.

Kooli- ja lasteaiapidajatel oli võimalik taotleda toetust eesti keele lisaõppeks, suurendatud mahus eestikeelse õppe läbiviimiseks ja uussisserändajate õppeks. Kokku eraldati 2023. aastal keeleõppetoetusi summas 5 064 124 eurot. 32 rahvusvähemuste huvikoolile eraldati oma emakeele ja kultuuri õppe toetamiseks toetust summas 217 150 eurot.

Õppe kvaliteet, õppekava ja võrdsed võimalused

Detsembris 2023 valmisid **põhikooli riikliku õppekava, põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava ning gümnaasiumi riikliku õppekava juurde soovituslikud õppeprotsesside kirjeldused**. Loodud materjalid on tehtud kättesaadavaks [HTMi Confluence'i keskkonnas](#). Õppeprotsesside kirjeldustes on avatud õpitulemused ja õppesisu klassiti ning esitatud soovituselised õppemeetodite ja õppematerjali valikuks. Uute õppekavade rakendamise toetamiseks toimusid kevadel esimesed infotunnid koolidele, kus selgitati peamisi muudatusi valdkondade ainekavades.

Detsembris 2023 allkirjastasid haridus- ja teadusminister, justiitsminister, siseminister ja sotsiaalminister [lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava aastateks 2024–2027](#). Tegevuskava valmis HTMi osalusel.

28. novembril 2023 avalikustati 2022. aasta kevadel läbi viidud [IEA kodanikuhariduse uuringu tulemused](#). Uuringu teostas Tallinna Ülikool Haridus- ja Teadusministeeriumi toel. Uuring annab ülevaate 8. klasside õpilaste kodanikuhariduse- ja ühiskonnaalastest teadmistest ja hoiakutest. Kokku osales ICCS 2022 uuringus 3961 õpilast 254st Eesti koolist. Lisaks õpilastele koguti andmeid 8. klasse õpetavaltelt õpetajatelt ja koolijuhtidelt, et koguda kontekstiteavet selle riigi õpilaste tulemuste paremaks tõlgendamiseks. Eesti on osalenud IEA rahvusvahelises kodanikuhariduse uuringus alates 1999. aastast ning erinevate uuringuvoorude (1999, 2009, 2016) tulemused on andnud olulise sisendi õppekava ja ühiskonnaõpetuse kui õppeaine arendamisse. Uuringus mõõdetakse õpilaste ühiskonnaalaseid teadmisi testiga. Seejuures ei ole põhirõhk õpilaste faktiteadmistel, vaid võimel arutleda ja argumenteerida ning omandatud teadmisi erinevates kontekstides rakendada. Uuring näitas, et Eesti õpilaste ühiskonna-alased teadmised on head, kuid valmidus ühiskonnaelus osaleda on madal, eriti kõrgemate ühiskonnateadmistega noorte hulgas. Tüdrukute ja poiste hoiakute vahel olid suured erinevused, eriti soolise võrdsuslikkuse küsimuses.

Uuendati avatud õppematerjalide portaali E-koolikott. Materjalide kättesaadavuse parandamiseks viidi õppekirjanduse õppematerjalide vaatest eraldi õppekirjanduse registrisse. Õppematerjalide kvaliteedikontrolli käigus parandati ka materjalide kohta käivaid andmeid. Lisandus uus funktsionaalsus, mille abil kasutajad saavad anda tagasisidet probleemsetest ja ebasobivatest materjalidest, ning kogumikele viite lisamise funktsionaalsus, mis võimaldab suuremate õppematerjalide osi paremini koondada ja muudab need paremini leitavaks.

Haridus- ja Teadusministeeriumi toel viidi digikujule [kultuurilooline õppematerjal](#) (17 raamatut: maakonnad, Tallinn, Tartu). Kultuuriobjektid on leitavad interaktiivselt kaardil, infotekstid ja ülesanded on sisestatud H5P ülesandemallidele. Õppematerjal toetab kohalike näidete kasutamist ajaloo õpetamisel ja kohaliku kultuuriloo valikkursuse õpetamist.

Programmi “Tõenduspõhise ja õppija arengut toetava kvaliteedijuhtimise edendamine üldhariduses” raames töötati sihtgruppe kaasates välja **üldhariduse kvaliteedikriteeriumid ja kvaliteedi hindamise mudel**, mida 2024. aastal koolides piloteeritakse. Programmi eesmärk on suunata õppeasutusi rohkem eneseanalüüsile, mis toetaks iga õppija arengut.

Valmisid toetuse andmise tingimused **„Inseneriakadeemia ja IT Akadeemia kutse-, üld- ja huvihariduses”**, mis toetavad inseneeria ja IKT valdkonna tasemeõpet kutsekoolides, sealhulgas töötatakse välja 4-aastased õppekavad. Lisaks arendatakse üld- ja huvihariduses MATIK õpet ehk matemaatika, teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja kunstide valdkonna praktilist õpet.

Kinnitati toetuse andmise tingimused tegevuste **„Kõrghariduse kvaliteet ja rahvusvahelistumine”** ning **„Ülikoolide koostöö doktoriõppe edendamisel”** elluviimiseks. Esimese toetuse eesmärk on kõrgkoolide parema koostöö kaudu tõsta kõrgharidusõppe kvaliteeti, parendada kõrgkoolide õpetamissuutlikkust ja -paindlikkust ning suurendada Eesti kõrghariduse rahvusvahelist nähtavust ja konkurentsivõimet. Teise meetmega soovitakse tõsta doktoriõppe kvaliteeti ülikoolideülese ühise doktorikooli kaudu, sh toetades teaduskontaktide loomist interdistsiplinaarse ja rahvusvahelise koostöö ning kogemuse vahetamise kaudu.

HTMi valitsemisalas olevatele **rakenduskõrgkoolidele loodi rahastusinstrument esmase ajakohase teadus- ja arendustegevuse toetamiseks**. Kuna kõrgharidusõpe on tõenduspõhine, tuleb ka rakenduskõrgkoolides tagada kõrghariduse kvaliteedi kindlustamiseks vajalik teadus- ja arendustegevuse võimekus. Sihttoetuse eraldamise eelduseks on rakenduskõrgkooli arengukava ja selle alusel koostatav tegevuskava, mis sätestab kõrgkooli teadus- ja arendustegevuse eesmärgid, oodatavad tulemused ja tegevused. Toetuse suurus on 5% kõrgharidusseaduse § 45 lõike 1 alusel rakenduskõrgkoolile eraldatud tegevustoetuse mahust.

Kutsehariduses alustati **kutsehariduse reformi ettevalmistamist**, et suurendada põhikooli lõpetajate pakutava kutsekeskharidusõppe mitmekesisust ja paindlikkust ning muuta õpe valdavalt nelja-aastaseks, suurendades üldoskuste osa õppekavades.

Meede 3. Hariduse, ühiskonna ja tööturu seosed

Meetme eesmärk: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

Tabel 5. Meetme mõõdikud ja nende täitmine

Mõõdik	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Hõivatute osakaal eri- ja kutsealase haridusega 20–34a inimeste hulgas üks aasta pärast lõpetamist (%) Allikas: „Edukus Tööturul“	78,4	73,5	75,2	78,9	Andmed 2023 III kv	77	77
Hõivatute osakaal eri- ja kutsealase haridusega 20–34a inimeste hulgas viis aastat pärast lõpetamist (%) Allikas: „Edukus Tööturul“	74,4	72,5	73,9	75,1	Andmed 2023 III kv	75	75
Baastasemest kõrgema taseme digioskustega 16–74a osakaal (%)* Allikas: The Digital Economy and Society Index (DESI)	-	-	28			Täpsustamisel	
Lõpetajate ettevõtlikkus	Uus mõõdik, metoodika töötatakse välja						

Põhjalikumad tegevusindikaatorite tabelid on lisas 1.

Mis on hästi?

- Kutse- ja kõrghariduse lõpetanud on tööturul edukalt rakendunud. 20–34aastaste kutse- või kõrghariduse lõpetanute hõive näitajad olid 2023. aastal väga head. Praeguseks on hõivenäitajad ületanud ka pandeemiaeelse taseme.

Mis vajab tähelepanu?

- Teist aastat järjest on vähenenud LTT erialade lõpetanute osakaal kõrghariduses. Mõõdiku puhul tuleb samas silmas pidada, et Eesti näitaja on juba rahvusvahelises võrdluses eeskujulike OECD riikide seas, mis võib osutada selle, et ehk on vajalik üle vaadata näitaja sihid. Lähiaastate prognoos ei anna samuti põhjust optimismiks, sest kuigi LTT valdkondade tudengite arv on kasvanud, on muude õppevaldkondade õppurite juurdekasv olnud märksa suurem, andes aimu, et osakaalu näitaja tõus ei ole tõenäoline.
- Nii kõrg- kui kutsehariduses oli IT õppesuuna lõpetanuid oodatust vähem. Eesmärgist on rohkem kaugenenud lõpetajate arv kõrghariduses, kus see jääb sihist maha 182 lõpetajaga. Kõrghariduses on IT õppesuunas vastuvõetud üliõpilaste arv vähenenud kolmandat õppeaastat järjest, sh vähenenud on nii valdkonda vastu võetud välisüliõpilaste arv kui ka Eesti päritolu üliõpilaste arv. Samal aja on katkestamine veidi vähenenud. Kutsehariduses oli võrreldes eelmise aastaga märgata lõpetajate arvu suurenemist, kuid seatud siht 520 lõpetajat jäi siiski saavutamata (496 lõpetajat 2023. aastal). IT valdkonna vastuvõtt kasvas 2023. aastal ligi 8%.

- Töökohapõhise õppe lõpetajate osakaal on viimasel kahel aastal vähenenud ja langenud tänaseks alla 12% (eesmärk 19%). Langus tulenes toetuse vähenemisest kahe toetusperioodi vahel.

2023. a olulisimad arengud

2023. a kinnitati toetuse andmise tingimused „**Inseneriakadeemia ja IT Akadeemia kõrghariduses**”. Toetuse andmise eesmärk on ajakohastada inseneeria ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkondades kõrghariduse tasemeõppe sisu koostöös tööandjatega ning suurendada nende valdkondade populaarsust ja kandepinda, et vastata tööturu vajadustele. Insenerihariduse valdkonna edendamiseks moodustati laiapõhjaline juhtnõukogu, kuhu kuuluvad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Tööandjate Keskliidu ning erialaliitude esindajad.

Kinnitati toetuse andmise tingimused „**Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine PRÕM+**”. Toetust antakse kutse- ja kõrgkoolides toimuva töökohapõhise õppe ja praktika arendamiseks ja laiendamiseks.

2023. a valmistati ette ja käivitati õiglase ülemineku fondi teadus- ja haridusmeetmed Ida-Virumaal koostöös kohalike partneritega. Meetmed aitavad toetada piirkonna kliimanetraalsele majandusele üleminekut ja majanduskeskkonna mitmekesistumist. **Teadusmeetme tegevused toetavad piirkonna teadus- ja arendustegevuse võimekust ülikoolide Ida-Virumaa kolledžites** järgmistel uurimissuundadel: 1) üleminek taastuenergiale ja hajuslahendustele energeetikas; 2) tööstus 4.0; 3) keemiliste protsessidega väärimine; 4) siirdeprotsesside seire ja analüüs Ida-Virumaal ning uued juhtimismudelid üleminekul taastuenergiale. Teadus- ja arendustegevuse toetused aitavad omakorda tõhustada koostööd teadusasutuste, kõrgkoolide ja ettevõtete vahel ning arendada Ida-Virumaal alternatiivina põlevkivienergeetikale kõrge lisandväärtusega tooteid ja teenuseid ning luua uusi töökohti. Haridusmeede on kavandatud **tööealise elanikkonna oskuste arendamiseks Ida-Virumaa vajadustest lähtuvalt**. Õppimisvõimaluste mitmekesistamiseks arendatakse Ida-Virumaal õppekavasid ja pakutakse nii tasemeõpet kui täienduskoolitusi. 2023. a käivitusid meetme toel esimesed tasemeõppe õppekavad kutse- ja kõrghariduses.

2023. a kevadel käivitunud **täiskasvanute riikliku koolitustellimuse voorus keskenduti digioskuste arendamisele**: digibaasoskused, küberturvalisus, andmeanalüüs, erinevate valdkondade töötajate erialaste IKT-oskuste arendamine ning e-teenuste arendamise oskuste koolitused. **Uuendati riikliku täienduskoolituse tellimuse koostamise ja esitamise korda**, et Eesti kõrgkoolid ja kutseõppeasutused saaksid 2024. aastal jätkata tööturu vajadustest lähtuvate koolituste pakkumist.

Eesti ettevõtete rohepöörde toetamiseks on algatatud kõrgkoolide, kutseõppeasutuste ning kutse- ja erialaliitude koostöös **kõige olulisemate roheoskuste väljaselgitamist** ja õpiväljundite sõnastamist. Selleks moodustati 2023. a üheksa konsortsiumit, kes on alustanud valdkondlike roheoskuste määramisega, millele järgneb tasemeõppe ja täienduskoolituse õppekavade arendus.

Täiskasvanuhariduse valdkonnas valmis 2023.a „Õppepuhkuste kasutatavuse uuring“ (teostaja Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE), mis andis esmakordse **ülevaade õppepuhkuste taotlemise ja võimaldamise praktikatest Eestis**. Uuringu järgi kasutatakse õppepuhkuse võimalust suhteliselt vähe, õppepuhkuse võtmine on levinum suure tööalase enesetäienduse vajadusega sektorites, nagu tervishoid ja haridus, ning õppepuhkuste regulatsioon vajab täpsustamist ja paremat kommunikatsiooni tööandjate ja kasutajate teadlikkuse tõstmiseks.

HTMi tellimisel koostas Poliitikauuringute Keskus Praxis uuringu „Täiskasvanute gümnaasiumide kutseõppeasutustega liitumise mõjuanalüüs“, kust selgus, et liitumise sujuvusel mängib väga olulist rolli kommunikatsioon. Oluline on hoida liitumise eel ja protsessi käigus selget suhtlust ning toetada kõiki osapooli. Kokkuvõttes tõdeti, et esimese viie liidetud kooli näitel on liitmine olnud edukas keskhariiduseta täiskasvanute osakaalu vähendamiseks ühiskonnas ning täiskasvanutele rohkemate võimaluste ja paremate õppetingimuste pakkumiseks.

Meede 4. Noortevaldkonna arendamine

Meetme eesmärk: aastal 2035 elavad noored kõigis Eesti piirkondades tervislikku ja täisväärtuslikku elu ning on võimestatud muutma kogukonda ja riiki selliselt, et Eestis on maailma parim keskkond kasvamiseks, elamiseks ja eneseteostuseks.

Tabel 6. Meetme mõõdikud ja nende täitmine

Mõõdik	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Noorsootöö kvaliteedi hindamise läbinud kohalike omavalitsuste osakaal (%)	-	15	20	24	40,5	37	45
Allikas: Harno, Eesti Noorsootöötajate Kogu							

Põhjalikumad tegevusindikaatorite tabelid on lisas 1.

Mis on hästi?

- Noorsootöö ja huvihariduse korralduse kvaliteedi hindamise läbinud omavalitsuste osakaal kasvab. Omavalitsused rakendavad vabatahtlikku kvaliteedijuhtimise mudelit üha regulaarsemalt – viimase nelja aasta jooksul on hindamise läbi viinud 40,5% omavalitsusi, seejuures liitub omavalitsusi, kes varem hindamisi teinud ei ole või on teinud väga ammu.
- Noorte osalusvormide ring on jätkuvalt mitmekülgne, kuigi vähenes eelmise aastaga võrreldes kolme võrra (89-le), seda eeskätt omavalitsuste juures tegutsevate noorte aktiivgruppide arvelt. Riigi tasandil on noorte kaasamine üha levinum ning aasta-aastalt luuakse uusi noorte nõukogusid ministeeriumide juurde. 2023 alustas noorte nõukogu Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi juures. Kokku on aruandeaastal viis ministeeriumi noortenõukogu, neli maakondlikku osaluskogu, 59 KOV noortevolikogu ja 21 aktiivgruppi.

- Mitteõppivate, mittetöötavate ja koolitustel mitteosalevate (NEET-staatuses) 15–29-aastaste noorte osatähtsus vanuserühmast langes 9,6%-ni ja sellega seatud eesmärk (11,1%) saavutati. Hoolimata langusest püsib aga näitaja alates 2017. aastast 10–11% juures.
- Noorte vabatahtlikus tegevuses osalemine kasvab. 2023. aastal panustas organiseeritud vabatahtlikku tegevusse 27,2% (eesmärk 23%) 15–26-aastastest noortest, mis on 0,7 protsendipunkti enam kui eelnenud aastal. Uuringud näitavad üha enam, et noored soovivad ühiskonnaelus osaleda pigem mitteformaalsete algatuste kaudu ja panustada oma aega neid isiklikult puudutavatel teemadel².

Mis vajab tähelepanu?

- Kuigi noorte kaasamist otsuste tegemise protsessi on noortevolikogude seadustamise algusaastast alates riiklikult koordineeritud ja toetatud ning noorte kodanikuosaluseks on loodud mitmekülgseid formaate, on noorte mõtestatud kaasamine endiselt väljakutse. Toimivate ehk aktiivselt ja noori esindavalt tegutsevate noorte osaluskogudega omavalitsuste osakaal on vähenenud 62%-ni (2022. a 68%). Noorte osaluskogud (noortevolikogud või mitteformaalsed aktiivgrupid) on küll enamiku (75) omavalitsuste juurde loodud, kuid sisulisi tegevusi (nt kohtumised volikogu esindajatega, koosolekud, arutelud jmt) toimus aruandeaastal 49 omavalitsuse osaluskogus.
- Noorte ettevõtlikkuse võimestamiseks toetatakse noorte omaalgatust ehk noorte ideedest ja vajadustest väljakasvanud projekte. Mõnevõrra on langenud esitatud projektitaotluste arv, kuid toetatud taotluste osakaal on kasvanud 69%ni.
- Jätkuvalt on noortevaldkonnas väljakutseks spetsialistide väärtustamine, sh neile väärrika töötasu maksmine. Noorsootöötajate ja huvihariduse õpetajate palgatase jääb märkimisväärselt alla Eesti keskmise – 70% täiskoormusega töötajate palk on alla 1500 eurot (bruto).

2023. a olulisimad arengud

➤ HOOG

2023. a lõppes kolmeaastane mitteformaalõppe (MFÕ) ja formaalhariduse (FÕ) lõimimise edendamiseks käivitatud koostööprojekt „**Noorte edu toetuseks - võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega**“. Projekt tõi esile mitmed kitsaskohad, mis lõimingut takistavad. Mh selgus et osaliste teadlikkus lõimingust on madal ja arusaamad erinevad, mis teeb keeruliseks nende motiveerimise lõiminguprotsessis osalema. Lõimingut takistab ka MFÕ ja FÕ õppekavade erinev ülesehitus, mistõttu on õpiväljundeid keeruline võrrelda. Ka olemasolev digitalistu ei toeta lõimingut. Projekti tulemuste põhjal alustati ja 2024. a jätkatakse lõimingu kontseptsiooni ja tegevuskava koostamist, luuakse metoodiline

² Vt nt 2020–2023 välданud „Noorte osaluse suurendamine“ projekti raporteid
<https://haridusportaal.edu.ee/noorteseire/noortevaldkonna-teenuste-arendamine-0#noorte-osaluse-suurendamine>

juhendmaterjal, arendatakse huvihariduse õppekavu ning valmistatakse ette EHIS-e arendusi, mis toetavad eelnimetatud murekohtade lahendamist.

Lõppes EMP ja Norra toetusmeetme „Nutikad lahendused noorsootöös“ projekt **„Noortevaldkonna digihüpe“** (03.2022–12.2023), mille eesmärk oli suurendada kohalike omavalitsuste võimalusi ja võimekust kasutada noorsootöös digilahendusi. Projekti tulemusel omandasid 207 noorsootöötajat uusi teadmisi-oskusi digilahenduste, nt kujundusprogrammide, sotsiaalmeedia kasutamise, digiohtude, noorteinfo jmt teemal. Projekti raames loodi viis kirjalike juhiste ja videoõpetustega õppematerjali noorsootöötajatele, nt erinevate digilahenduste nagu taskuhäälingle, Canva, Instagram Reels, TikTok, E-mängude ja ChatGP kasutamiseks noorsootöös. Ühtlasi loodi noorsootöötajate ja noorsootöösutuste digipädevus- ja digiküpsusraamistik koos hindamisvahenditega, mille abil noorsootöötajad saavad hinnata oma digioskuste taset ning kavandada enesetäiendamist.

Perioodil 2020–2023 viidi koostöös Tallinna Ülikooliga ellu ESFist kaasrahastatud projekt **„Noorte osaluse suurendamine“**. Eesmärk oli teaduspõhiselt lahti mõtestada noorte kodanikuosaluses toimunud muutused, mis toetaks nii poliitika kujundajat kui praktikut noorte osaluse arendamisel noorte vajadustele vastavamaks. Projekti tulemusel valmis mitmekülgne vaade noorte kodanikuosalusele, mh osaluse sõlmprobleemidele (nt uussisserändajate kaasamine, sotsiaalmeedia osalus), millele tuleb noorte aktiivseks kodanikuks kujunemise toetamisel tähelepanu pöörata. Loodud materjal on mh sisendiks noorte osaluse kontseptsiooni väljatöötamisele.

Strateegilise partneri, Eesti Noorteühenduse Liidu (ENL) eestvedamisel alustati **noortevolikogude kvaliteedikriteeriumite väljatöötamist**. Eesmärk on parendada noortevolikogude kui ühe noorte kaasaraakimise formaadi tööd noorte sisulisema osaluse suunas. Huvirühma eestvedamisel ja ministeeriumi toel luuakse toimivate noortevolikogude nn miinimumnõuded. Alustati ka koostööd ENLi ja noorsootöö kõrgharidust pakkuva Tallinna Ülikooli vahel, et koolitada noorsootöö tudengeid noorte osaluse valdkonnas ja anda tulevastele praktikutele enam oskusi noorte osaluse edendamiseks.

2023. aastal **alustati ettevalmistusi noorsootöö seaduse muutmiseks**. Valdkonna alusseadus on suuremate sisuliste muudatusteta püsinud 2010. aastast. **Eelnõu väljatöötamiskavatsuses (VTK)** kirjeldatakse lahendust vajavate probleemkohtadena riigi ja kohalike omavalitsuste ülesannete ja vastutuste ajakohastamist, noorsootöötajatele esitatavate nõuete reguleerimist ja/või kaasaajastamist, noorsootöö teenustele esitatavaid kvaliteedinõudeid ja üleriigiliselt ühtse andmekogumise reguleerimist. VTK koostamisel on arvestatud mh 2023. a noortevaldkonna foorumi sisendit, valdkonna esindusühingutelt saadud mitteformaalset sisendit ning viimaste aastate uuringute, sh kvalifikatsiooninõuete kehtestamise reformi uuringu järeldusi (ilmub 2024.a).

³ Noorte osaluse kohta loe rohkem ka tulemusaruande analüütilisest lisast.

Ettevalmistusi tehti **huvihariduse seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse koostamiseks**, mis tulevikus asendab kehtivat huvikooli seadust. Peamised probleemid, mida VTK-s käsitletakse on huvihariduse olemuslik erinevus noorsootööst; huvikooli õpetajate kvalifikatsiooninõuete puudumine; andmepõhiseks poliitikakujundamiseks vajalike huvihariduse andmete vähesus ja ebaühtlane kvaliteet; riigi ning omavalitsuse rolli ja rahastuse ebaselgus huvihariduse korraldamisel jm.

2023. aastal jõudis lõpule **noorsootöö kutsestandardi uuendamine**. Standard jõustus 01.01.2024. Uuendatud standardi olulisimad muudatused on täiendusõppe kohustuse lisamine igale kutsetasemele, haridustasemete nõuete muutused, sh loobuti 4. kutsetasemest, mille asemele loodi kõrgem, 5. taseme kutse, ning kutsetase 7 nimetati noorsootööjuhi kutsetasemeks jpm.

Noortevaldkonna töötajate kvalifikatsiooni, sh kutse omandamise toetamiseks töötati koostöös partneritega välja **haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe kontseptsiooni**. Selle eesmärk on määratleda haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe üldised põhimõtted ning osapoolte ülesanded ja vastutus. Kontseptsioon aitab kaasa noortevaldkonna töötajate koolitusvajaduste katmisele – nii on näiteks kahe valdkonna ülesed täienduskoolitused edaspidi avatud mõlema valdkonna töötajatele.

Valmis suuremahuline uuring „**Eesti noortevaldkonna töötajaskonna töötingimused**“, mis esmakordselt võttis üle Eesti vaatluse alla huvihariduse ja noorsootöö spetsialistid. Uuring tõi välja, et huvihariduses ja noorsootöös töötab kokku ligikaudu 12 300 inimest, kellest enamik saab Eesti keskmisest märksa madalamat palka. 70% täiskohaga töötajate brutokuupalk jääb alla 1500 euro ning 55% palk alla 1300 euro. Uuringu tulemustele toetudes alustati nt haridus- ja noortevaldkonna professionaalide väärtustamise ja ametite atraktiivsuse kasvu kontseptsiooni koostamist (valmib 2024).

KINDLUS

Käivitus Euroopa Sotsiaalfondi kaasrahastuse uus periood noortevaldkonnas (2023–2029), mille raames on kesksed tegevusteks noortevaldkonna teenuste kvaliteedi tõstmine, NEET-staatuses noorte toetamine, noortevaldkonna seire- ja analüüsisüsteemi tõhustamine ning noorte vaimset tervist toetavate tegevuste elluviimine.

Haridussilma **valmis noortevaldkonna korralduse kvaliteedi hindamise digikeskkond kohalikele omavalitsustele**. Digitaalne hindamismoodul koosneb kolmest hindamise etapist: hindamise planeerimine, enesehindamine ja välishindamine. Alates 2024. aastast saavad omavalitsused hinnata noortevaldkonna korraldust digikeskkonnas, mis võimaldab luua Haridussilmas olevate andmete põhjal graafikuid ja tabeleid omavalitsuse noortevaldkonna kohta.

Valmisid teaduspõhised mudelid noortevaldkonna teenuste parendamiseks. Tartu Ülikool töötas välja mudeli **N-TELG** noortele suunatud teenuste ja tegevuste noorest lähtuvaks korraldamiseks. Tallinna Ülikool lõi noorte sotsiaalset kaasatust toetava mudeli nimega **TASK-U**, mis keskendub tõrjutusriskis noorte toetamise meetmete parendamisele ja spetsialistide jõustamisele. Tallinna Ülikool lõi ka „**Noorte osaluse suurendamise**“ mudeli, mis vaatleb, kuidas on poliitiline osalus muutunud ja peaks muutuma, et vastata tänapäeva noorte vajadustele ja huvidele. Loodud teaduspõhised mudelid sisaldavad lisaks teoreetilisele

käsitlusele ka praktilisi töölehti ning on kasutusel ülikoolides noorsootöö tudengite õpetamisel. Mudelid on eeskätt suunatud noortevaldkonna praktikutele ja spetsialistidele nende teadmiste suurendamiseks ja praktiliste oskuste kasvatamiseks.

Valmis Statistikaameti koostatud **analüüs „Mis mõjutab noorte langemist NEET-staatusesse?”**, mis toob KOV lõikes esile noorte tööturult ja õpingutest eemalejäämist enim mõjutavad tegurid. Analüüsi põhjal on suurem risk NEET-staatusesse sattuda noortel, kes on välispäritolu (eriti Eestist väljapool sündinutel), töökogemuseta, põhiharidusega või nt ka madala haridustasemega vanemate lastel (vt ka lisaanalüüsi). Analüüsi tulemusi rakendatakse tõrjutusriskis noortele suunatud riiklike meetmete ja ennetustegevuste kavandamisel.

Korraldati **rahvusvaheline noortevaldkonna foorum ehk Noorum „Noortevaldkonna muutuvad mustrid”**. Foorum tõi valdkonna spetsialistid kokku arutlema noortevaldkonna oluliste väljakutsete üle nagu töötajaskonna töötingimused ja kvalifikatsioon, valdkondlik ühtsus ja erinevused, tulevikutrendid. Arutelude tulemused talletati **raportis** ning on sisendiks valdkonna alus- ja arengudokumentides, nt noorsootöö seaduse muutmise ja huvihariduse seaduse väljatöötamise protsessis.

3. Aruandeaasta programmi ja programmi tegevuste eelarve täitmine

Haridus- ja noorteprogrammi lõplik eelarve suurenes esialgse eelarvega võrreldes ca 100,9 miljonit eurot (14%). Suurima osa sellest ehk 49,3 miljonit eurot moodustasid eelmisest eelarveaastast üle kantud vahendid (sh 2022. aastal lisaeeelarvega eraldatud sõjapõgenikega seotud meetmete jääk 25,7 miljonit eurot ning investeeringud 2,7 miljonit eurot).

Valitsemisala asutuste hulgas moodustas suurima osa ehk 32,4% (248,9 miljonit eurot, sh investeeringud 3,9 miljonit eurot) programmi eelarve täitmisest riigi üldhariduskoolide, riigi kutseõppeasutuste ja riigi rakenduskõrgkoolide tegevus.

Välisvahendite kulude ja investeeringute osakaal programmis oli 17,9% (137,7 miljonit eurot), millest omakorda kasutati riigigümnaasiumide, hariduslike erivajadustega õpilaste koolide ja põhikoolide ehitamiseks ja remondiks 71,7 miljonit eurot (programmitegevus „Haridusvõrgu korrastamine ja arendamine“).

Programmi meetmetest moodustas olulisema osa „Õpivõimalused ja hariduse korraldus“. 67 % meetme mahust (514,8 miljonit) on seotud üld- ja kutsehariduse ning kõrgharidusega, 15% (113,7 miljonit) haridusvõrgu korrastamise ja arendamisega, 6% (45,2 miljonit) täiskasvanuhariduse arendamise ja õpivõimaluste loomise ning hariduse rahvusvahelise konkurentsivõime edendamisega. 9% (71,8 miljonit) eelarve täitmisest moodustavad meetme „Õpetajate järelkasv ja areng, õpikäsitus ja -keskkond tegevused, sh õppekava ja koolikorralduse arendustegevused“ (34,2 miljonit), „Võrdsete võimaluste tagamine hariduses“ (33,6 miljonit) ning „Õpetajate ja koolijuhtide arengu toetamine“ (4 miljonit). Kõige väiksema osakaaluga on meetmed „Hariduse, ühiskonna ja tööturu seosed“ (2%, s.o 11,8 miljonit) ja „Noortevaldkonna arendamine“ (1%, 10 miljonit).

2024. aastasse ei kanta kasutamise tähtaja või tegevuse lõppemiste tõttu enam üle järgmisi eelarvejääke (17,4 miljonit): 2022. aasta Ukraina sõjapõgenikega seotud lisaeeelarve 16,5 miljonit eurot; taaste- ja vastupidavusrahastu käibemaksu toetus 0,5 miljonit eurot; reservist eraldatud vahendite jäägid 0,3 miljonit eurot.

2024. aastasse kantakse üle 49,3 miljonit eurot, sh mahukamad:

- Programmi tegevusest „Haridusvõrgu korrastamine ja arendamine“ 3,7 miljonit eurot Lääneranna valla kooli renoveerimiseks (1,1 miljonit); riigikoolide IKT ja mööbli soetused, kohalikest omavalitsustelt ületulevate Narva Täiskasvanute Kooli ja Kohtla-Järve Täiskasvanute Gümnaasiumi sisustuse, Narva Eesti Põhikooli projekteerimine ning IKT ja kinnisvara kulud (2 miljonit). Ülejäänud jääk on kavandatud mh tegevusteks, mis võimaldaksid edaspidi kulusid kokku hoida: tehnosüsteemide ehitus ja hooldus, automaatika- ja digioperaatori rakendamine, energiatõhusus (sh LED).

➤ „Võrdsete võimaluste tagamine hariduses“ hõlmas mh tegevusi eesti keelsele õppele üleminekuks. Eelarve jääk summas 6,3 miljonit eurot tekkis eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavast kolme tegevussuuna välja jätmise tõttu. Jääk suunatakse kasvavate mahupõhiste kuluvajaduste (Ida-Virumaa täiendav tööjõukulu, õpetajakoolituse stipendiumid, õpilaste/laste pearahapõhised täiendavat eesti keele õppe toetused jms) katteks eestikeelsele õppele ülemineku perioodi lõpuni, st aastani 2030.

➤ Ministeeriumi kaudsete kulude jääk 2,5 miljonit eurot on tekitatud, hoides kokku majandus- ja personalikulusid. Asutuse kaudukulude jääki on 2024. aastal kavas kasutada ühekordseteks arendustegevusteks, milleks kokkuhoiu tõttu ei ole 2024. a eelarves vahendeid (sh Eesti infoturbestandardi (E-ITS) kasutuselevõtu ettevalmistus, konsultatsioonid ja audit, IT süsteemide infoturbe ründetestide läbiviimine, HTM-i siseveebi, ühistöökaustade ja tööplaani infosüsteemi arendamine, lisafunktsioonide vajaduse analüüs, turvalisuse tõstmine ja arendustööd).

*Detailne info ülekantud riigieelarve vahendite kohta on Haridus- ja teadusministri käskkirja „2023. aasta riigieelarve vahendite ülekandmine 2024. aastasse“ seletuskirjas.

Tabel 7. Haridus- ja noorteprogrammi eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)

Haridus- ja noorteprogramm		Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine	Täitmine %
➤ Meede 1. Õpivõimalused ja hariduse korraldus		709 642	810 546	673 810	83%
1.1. Haridusvõrgu korrastamine ja arendamine	Kulud	67 689	63 337	59 134	93%
	Investeeringud	81 848	65 914	54 673	83%
1.2. Juurdepääsu tagamine üld- ja kutseharidusele	Kulud	264 720	304 578	269 666	89%
	Investeeringud	615	1 167	878	75%
1.3. Juurdepääsu tagamine kõrgharidusele	Kulud	242 560	251 085	242 621	97%
	Investeeringud	692	2 887	1 660	57%
1.4. Täiskasvanuhariduse arendamine ja õppimisvõimaluste loomine	Kulud	15 189	8 741	5 753	66%
	Investeeringud	0	9	9	100%
1.5. Hariduse rahvusvahelise konkurentsivõime edendamine	Kulud	36 328	112 840	39 428	35%
	Investeeringud	0	12	12	100%
➤ Meede 2. Õpetajate järelkasv ja areng, õpikäsitus ja -keskkonnad		97 236	101 024	71 741	71%
2.1 Õppekava ja koolikorralduse arendustegevused	Kulud	33 274	35 153	28 666	82%
	Investeeringud	2 233	6 834	5 530	81%
2.2. Võrdsete võimaluste tagamine hariduses	Kulud	55 185	53 722	33 608	63%
2.3. Õpetajate ja haridusasutuste juhtide arengu toetamine	Kulud	6 543	5 316	3 937	74%
➤ Meede 3. Hariduse, ühiskonna ja tööturu seosed		31 787	23 456	11 754	50%
3.1. Kutsesüsteemi arendamine ja oskuste prognoosisüsteem OSKA	Kulud	3 420	3 210	3 159	98%

<i>Haridus- ja noorteprogramm</i>		<i>Esialgne eelarve</i>	<i>Lõplik eelarve</i>	<i>Täitmine</i>	<i>Täitmine %</i>
3.2. Õppe seostamine tööturu vajadustega	Kulud	28 219	20 011	8 560	43%
	Investeeringud	149	235	35	15%
 Meede 4. Noortevaldkonna arendamine		13 123	15 524	10 013	64%
4.1. Noorte ettevõtlikkuse ja omaalgatuste toetamine (HOOG)	Kulud	2 554	6 471	3 052	47%
	Investeeringud	0	1	1	100%
4.2. Noorte kodanikuosaluse toetamine ja õiguste kaitsmine (OSA)	Kulud	853	853	815	96%
4.3. Noorsootöö kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamine (ISE)	Kulud	4 664	5 593	4 350	78%
4.4. Noortele ühiskonnas võrdsete võimaluste tagamine (KINDLUS)	Kulud	5 053	2 312	1 520	66%
	Investeeringud	0	293	274	94%
Haridus- ja noorteprogramm kokku	Kulud	766 251	873 223	704 270	81%
	Investeeringud	85 537	77 327	63 048	82%

LISA 1: mõõdikute tabelid tegevuse tasandi mõõdikutega

Meede 1 tegevusmõõdikud

Tegevus 1.1. Haridusvõrgu korrastamine ja arendamine

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Gümnaasiumiastmega koolide arv (tk)	157	158	158	158	156	153	150
Riigigümnaasiumide arv (tk)	16	16	18	20	25	25	26

Tegevus 1.2. Juurdepääsu tagamine üld- ja kutseharidusele

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Põhikoolist väljalangejate määr statsionaarse õppe kolmandas kooliastmes (%), kokku Allikas: EHIS	0,3	0,2	0,25	0,3	0,3	0,3	0,3
Põhikoolist väljalangejate määr statsionaarse õppe kolmandas kooliastmes (%), poisid Allikas: EHIS	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
Põhikoolist väljalangejate määr statsionaarse õppe kolmandas kooliastmes (%), tüdrukud Allikas: EHIS	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
Gümnaasiumist väljalangejate määr esimesel õppeaastal (%) Allikas: EHIS	1,2	0,7	0,9	1,2	1,3	1,2	1,2
Kutseõppest väljalangejate määr kutsekeskhariduse 1. õppeaastal (%) Allikas: EHIS	10,6	9,4	8,9	10,7	8,6	8,6	8,4
Keskhariduse omandanute osakaal 4 aastat pärast põhikooli lõpetamist Allikas: EHIS	81,2	82,1	81,9	81,2	82,1	82	82
Kutsehariduse* omandanute osakaal 5 aastat pärast põhikooli lõpetamist (%) Allikas: EHIS	23	22,4	22,3	21,6	21,2	22,7	22,9

* Kutsehariduse all mõistetakse ainult tasemeõppes saadud kutseharidust.

Tegevus 1.3. Juurdepääsu tagamine kõrgharidusele

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Kõrgharidusõppest väljalangejate määr (kõrghariduse 1. astme õpingute esimesel aastal) (%) Allikas: EHIS	17,0	15,2	14,5	15,1	13,2	16,2	16,0
Doktorikraadi kaitsmiste arv õppeaastas Allikas: EHIS	235	221	222	250	237	300	300
Nominaalajaga lõpetanute osakaal kõrghariduses (%) Allikas: EHIS	51,4	52,3	55,0	56,1	54,8	53,6	54
Osakaal vilistlastest, kes on rahul õppejõudude ja õpetamise ning juhendamisega ^{iv} Allikas: Vilistlaste uuring	79,6	-	-	81,4		-	-

Tegevus 1.4. Täiskasvanuhariduse arendamine ja õppimisvõimaluste loomine

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
25–64a madala haridustasemega täiskasvanute elukestvas õppes osaluse määr* (%) Allikas: Statistikaamet	8,6	6,5	8,6	10,7	9,95	10,1	10,8
Mittetatsionaarses üldharidusõppes või kutsekeskhariduses õppijate osakaal keskharidusesta 19–64aastaste hulgas (%) Allikas: EHIS	-	4,6	4,8	4,5	4,7	3,2	3,3
Õppetööst väljalangevuse määr mittetatsionaarses üldharidusõppes** (%) Allikas: EHIS	32	28	30	32	26	32	31
Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr viimase 12 kuu jooksul (%) formaal- ja mitteformaalõppes***	-	-	-	48,1		-	39
Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr viimase 12 kuu jooksul (%) informaalõppes****	-	-	59,6	62,6	67,8	-	Täpsustamisel

* Statistikaameti andmed. Mõõdiku arvutamisel lähtutakse Eesti tööjõu-uuringust ning see kajastab küsitlusele eelnenud nelja viimase nädala jooksul tasemehariduses või koolitusel osalenute osatähtsust 25–64-aastaste hulgas. Madala haridustaseme all mõistetakse põhiharidusega või sellest madalama haridusega inimesi (ISCED 0-2).

** Arvesse on võetud kõik mittetatsionaarse õppe õppevormid gümnaasiumiastmes

*** Euroopa Komisjoni metoodika, indikaator hõlmab endas formaal- ja mitteformaalõpet, v.a juhendatud töökohapõhine õpe

**** Arvesse on võetud õppimist pereliikmelt, sõbralt või kolleegilt, trükimaterjalide abil, elektroonilise seadme vahendusel, giidiga ekskursioonidel, õppekeskustes.

Tegevus 1.5. Hariduse rahvusvahelise konkurentsivõime edendamine

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2022	2022	2023	2023	2024
Eestis õppivate immatrikuleeritud välisüliõpilaste osakaal (%) Allikas: EHIS	12,2	11,6	11,4	11,0	9,7	11,0	11,0

Meede 2 tegevusmõõdikud

Tegevus 2.1. Õppekava ja koolikorralduse arendustegevused

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikku kuuluvate koolide arv Allikas: Liikuma Kutsuva Kooli programm ^v	78	148	148	184		194	204
Õpilaste osakaal, kes on liikumisvõimalustega koolis pigem rahul või väga rahul ^{vi} (%), 4. klass Allikas: Rahulolu-uuring	26,3	31,6	31,8	30,7	31,7	32	32
Õpilaste osakaal, kes on liikumisvõimalustega koolis pigem rahul või väga rahul (%), 8. klass Allikas: Rahulolu-uuring	12,3	14,7	16,3	16,1	15,5	16	17
Õpilaste osakaal, kes on liikumisvõimalustega koolis pigem rahul või väga rahul (%), 11. klass Allikas: Rahulolu-uuring	13,8	16,3	15,8	15,5	16,5	16	16
Õpilaste osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud (%), 4. klass Allikas: Rahulolu-uuring	65,4	67,8	66,0	63,5	60,9	66	66
Õpilaste osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud (%), 8. klass Allikas: Rahulolu-uuring	74,0	74,2	79,3	76,7	69,9	80	80
Õpilaste osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud (%), 11. klass Allikas: Rahulolu-uuring	89,5	89,1	92,4	90	88,1	92	92

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Õpilaste osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud (%), kutseõppeasutuste õppijad Allikas: Rahulolu-uuring	87,6	-	92,4	87,8	86	92	92
Üldhariduskoolide õpetajate osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud (sh õpilaste, lapsevanemate, kolleegide poolt) (%) Allikas: Rahulolu uuring	.	-	87,5	-	-	-	89
Andeka õppija toetamine	uus mõõdik, metoodika töötatakse välja						

Tegevus 2.2. Võrdsete võimaluste tagamine hariduses

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Koolivälise nõustamismeeskonna soovitatud tugispetsialisti teenuste rakendamise osakaal põhihariduses (%) Allikas: EHIS	69	72	74	76	75	76	77
Tavaklassi kaasatud tõhustatud ja erituge saavate õpilaste osakaal kõigist tõhustatud ja erituge saavatest õpilastest (%) Allikas: EHIS	31,1	32,1	34,4	36,2	38	35	36
Tavakooli kaasatud tõhustatud ja erituge saavate õpilaste osakaal kõigist tõhustatud ja erituge saavatest õpilastest (%) Allikas: EHIS	63,5	64,9	68,4	70,8	72,8	70	71
Eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami keskmine tulemus Allikas: Harno	69	-	65	60	58,9	75	75
Eesti keele kui teise keele gümnaasiumi riigieksami keskmine tulemus Allikas: Harno	75	74	73	67	72,2	75	75
Eesti keel teise keelena eksamil vähemalt B2 taseme saavutanute osakaal gümnaasiumi statsionaarses õppes (%) Allikas: Harno	81,8	83,1	77,3	75,5	69	76	77
Tiip tasemel oskustega õpilaste osakaal eesti keelest erineva	5,3 vs	-	-		5,9 vs	-	-

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
õppekeelega koolis võrreldes eestikeelse kooliga, loodusteadused Allikas: PISA	14,6				13,3		
Tiip tasemel oskustega ^{vii} õpilaste osakaal eesti keelest erineva õppekeelega koolis võrreldes eestikeelse kooliga, lugemisoskus Allikas: PISA	5,7 vs 16,7	-	-		7,3 vs 11,6	-	-
Tiip tasemel oskustega õpilaste osakaal eesti keelest erineva õppekeelega koolis võrreldes eestikeelse kooliga, matemaatika Allikas: PISA	9,8 vs 17,5	-	-		7,8 vs 14,7	-	-
Õpetajate osakaal, kes on enda hinnangul saanud vajaliku õppe erivajadustega laste õpetamiseks ja/või toetamiseks, alusharidus Allikas: Rahulolu uuring		-	46,3	-	-	-	47
Õpetajate osakaal, kes on enda hinnangul saanud vajaliku õppe erivajadustega laste õpetamiseks ja/või toetamiseks, üldharidus Allikas: Rahulolu uuring			43	-	-	-	44
Alushariduse õpetajate osakaal, kes nõustuvad, et lasteaed ja erinevad lasteaiavälised spetsialistid, sh arstid, tugi- ja lastekaitse spetsialistid ning politsei jt, teevad erivajadustega laste toetamisel head koostööd Allikas: Rahulolu uuring			59,2	-	-	-	60
Üldhariduskoolide õpetajate osakaal, kes leiavad, et kool ja erinevad koolivälised spetsialistid sh politseinikud, nõustajad, arstid, psühholoogid, noorsootöötajad jt teevad hariduslike erivajadustega laste toetamisel head koostööd Allikas: Rahulolu uuring			65,3	-	-	-	67
Õpetajate osakaal, kes tunnevad, et nad on hästi või väga hästi ette valmistatud õpetamiseks mitmekultuurilises või -keelses keskkonnas Allikas: TALIS	15,7 (2018)	-	-	-		-	20

Tegevus 2.3. Õpetajate ja haridusasutuste juhtide arengu toetamine

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Koolijuhtide osakaal, kes võtsid meetmeid, toetamaks õpetajate koostööd uute õpetamispraktikate väljaarendamisel (%) Allikas: TALIS	45 (2018)	-	-	-	-	-	55
Kuni 39-aastaste õpetajate osakaal üldhariduskoolides (%) Allikas: EHIS	27,0	27,0	26,5	26,4	26,4	28	28
Konkurss õpetajakoolituse õppekohtadele Allikas: SAIS, EHIS	1,1	1,0	1,2	1,1	1,2	1,3	1,3
Õpetajate osakaal (%), kes leiavad, et õpetajaamet on ühiskonnas väärtustatud Allikas: TALIS	26,4 (2018)	-	-	-	-	-	35
Õpetajate osakaal, kes on vähemalt kord kuus õpetanud koos teise õpetajaga (%) Allikas: TALIS	21,5 (2018)	-	-	-	-	-	25

Meede 3 tegevusmõõdikud

Tegevus 3.1. Kutsesüsteemi arendamine ja oskuste prognoosisüsteem OSKA

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Mõõdik(ud) väljatöötamisel	mõõdikud töötatakse välja						

Tegevus 3.2. Õppe seostamine tööturu vajadustega

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
1–3 aastat tagasi kutsehariduse lõpetanud 20–34-aastaste inimeste tööhõive määr (%) Allikas: Eurostat	82,7	80,3	70,6	75,1	84,6	80	81
1–3 aastat tagasi kolmanda taseme õpingud lõpetanud 20–34-aastaste tööhõive määr Allikas: Eurostat	87,6	85,7	92,4	87,3	96,7	88	88
LTT (loodus- ja täppisteadused, tehnika, tootmine ja ehitus) erialade lõpetajate osakaal kõrghariduses (%) Allikas: EHIS	27,9	27,4	28,1	27,5	26,5	30	30
IT õppesuuna lõpetajate arv aastas kõrghariduses Allikas: EHIS	718	766	975	847	793	975	975
IT õppesuuna lõpetajate arv aastas kutsehariduses Allikas: EHIS	507	486	499	424	496	520	520
Vilistlaste rahulolu praktikavõimalustega ^{viii} , bakalaureuseõpe (%) Allikas: Vilistlaste uuring	58,0	-	-	66,2 ^{ix}		-	-
Vilistlaste rahulolu praktikavõimalustega, magistriõpe (%) Allikas: Vilistlaste uuring	61,3	-	-	58,8 ^x		-	-
Töökohapõhises õppevormis lõpetajate osakaal kõigist kutseõppe lõpetajatest (%) Allikas: EHIS	12,4	15,2	17,2	13,2	11,6	19	21

➤ Meede 4 tegevusmõõdikud

Tegevus 4.1. Noorte ettevõtlikkuse ja omaalgatuse toetamine (HOOG)

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
18-26-aastaste noorte juhitud mittetulundusühingute osakaal aktiivsetest mittetulundusühingutest (%) Allikas: Statistikaamet	4,2	4,0	3,6	4,7	3,7	2,6	3
Huvikoolis õppivate noorte osakaal 7–26-aastastest noortest (%) Allikas: EHIS, Statistikaamet	29,9	30,3	32,3	32,9	32,7	32,9	33,2
Noorte omaalgatusprojektide arv (ja toetatud projektide osakaal (%)) Allikas: Harno, Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus ⁴	164 (71%)	179 (74%)	32 (50%)	168 (42%)	111 (69%)	hoida taset	
Noorte ettevõtjate osakaal 18–26-aastastest noortest Allikas: Statistikaamet	3,8	4,0	4,3	4	4,1	4,7	5,0

Tegevus 4.2. Noorte kodanikuosaluse toetamine ja õiguste kaitsmine (OSA)

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Osalusvormide arv Allikas: Eesti Noorteühenduste Liit	79	82	91	92	89	hoida taset	hoida taset
Toimiva osaluskoguga kohalike omavalitsuste osakaal kõigist omavalitsustest (%) Allikas: Eesti Noorteühenduste Liit	89,9	94,0	92,0	68	62	vähemalt 90%	vähemalt 90%
18-26a kandidaatide osakaal kõigist kohalike omavalitsuste volikogu valimiste kandidaatidest (%) Allikas: Statistikaamet	-	-	5,4	-	-	-	-
15-26-aastaste noorte osakaal, kes on osalenud organiseeritud vabatahtlikus tegevuses (%) Allikas: Statistikaamet	-	-	22	26,5	27,2	23	>23

⁴ Alates 2023. aastast viib noorte omaalgatuste taotlusvooru läbi strateegilise partnerluse raames Eesti Avatud Noortekeskuste ühendus.

Tegevus 4.3. Noorsootöö kättesaadavuse ja kvaliteedi arendamine (ISE)

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
Kohalike omavalitsuste osakaal, kus noorsootööteenused on vähemalt edasijõudnu tasemel (%) Allikas: RM, minuomavalitsus.ee	59,0	69,6	34,2	39,2	andmed juunis	kasvab (>35)	kasvab (40)
Noorsootöö teenustega rahul olevate noorte osakaal (%) Allikas: Uuring "Noorsootöös osalevate noorte rahulolu noorsootöoga"	-	90	-	-	-	hoida taset	-

Tegevus 4.4. Noortele ühiskonnas võrdsete võimaluste tagamine (KINDLUS)

Programmi tegevuse mõõdikud	Tegelik					Sihttase	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2024
15-26-aastaste noorte osakaal, kes hindavad, et tugi on kättesaadav (%) Allikas: Statistikaamet	Mõõdiku meetoodika on väljatöötamisel						
15-29-aastaste osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-staatuses noored) (%) Allikas: Statistikaamet	9,8	11,7	11,2	10,6	9,6	11,1	10,8

ⁱ 2020. aasta lõpetajad aastal 2021, kõrghariduse I ja II aste. Näitaja arvutamise meetoodika on 2022. a muutunud seoses nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondade muutmisega.

ⁱⁱ Mõõdetakse skaalal 1-6, kus 1 tähistab madalamaid ja 6 tipposkuseid.

ⁱⁱⁱ Arvesse on võetud alus-, üld- ja kutsehariduse õpetajad, sh täiskasvanute gümnaasiumi õpetajad.

^{iv} 2019. a tulemus muudetud seoses meetoodika muutusega. Allikas: Vilistlaste uuring (Rahulolevate vilistlaste osakaal väljendub vastusevariantides "pigem nõustun" ja "nõustun täiesti").

^v Liikuma Kutsuva Kooli programm (projekt „Kooliõpilaste liikumisaktiivsuse toetamine“ Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetuse 2014–2021 programmi „Local Development and Poverty Reduction“ raames)

^{vi} Allikas: Rahulolu uuring. Õpilaste osakaal, kes on liikumisvõimalustega koolis üle keskmise rahul st õpilased, kes on vastanud kõigile kolmele liikumisvõimalustele hinnangu andmise küsimusele (1. Saan iga päev vähemalt mõnes vahetunnis õue minna. 2. Tundides ei pea ma kogu aeg istuma, vaid saan vahepeal liikuda, nt rühmatööd tehes või ülesandeid lahendades. 3. Õpetajad julgustavad meid vahetunnis aktiivselt liikuma.) nende vastanute osakaal, kelle kolme küsimuse vastuse keskmine on 4-5 (vastuste skaalal 4 tähistab vastust "pigem olen nõus" ning 5 "olen täiesti nõus").

^{vii} PISA 5. ja 6. tase

^{viii} Rahulolevate vilistlaste osakaal väljendub vastusevariantides "pigem nõustun" ja "nõustun täiesti".

^{ix} 2022. a näitajas kajastuvad ISCEDi 6. taseme lõpetajate andmed (nii bakalaureuseõppe kui ka rakenduskõrgharidusõppe lõpetanud).

^x 2022. a näitajas kajastuvad ISCEDi 7. taseme lõpetajate andmed (nii magistriõppe kui ka integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetanud).